

Leonid Leonov:

Iz romana: Jazbeci

Tretja noč na straži

(Tretjega dela 6. poglavje)

V hrupnem delu je minil naslednji dan; cela dva tedna so jazbeci neprestano urejali podzemeljske bajte, toda v noči tretjega dne so bila že vsa glavna dela izvršena. Iz tramov zvezano ogrodje je stalo prav v zemlji, nanj so položili okrogla debela ter jih pokrili s prstjo in rušino. Po Semjonovem načrtu niso posekali vsega gozda, ampak so poedina drevesa pustili. Dohode k bajtam so zabasali z dračjem, ki naj bi takoj izdalo, če bi se približal tuj gost. S kruhom so bili dobro preskrbljeni, tudi darovi žensk niso bili redkejši. Kljub temu so koj prve dni sklenili, da žensk ne bodo puščali bliže kakor do trepetljikovega mladičja, kjer je stala stražnica. Ženske sicer niso bile užaljene, ampak so kar same prenehale obiskovati jazbece.

Največja bajta v tleh je imela dve sobi, tako so naslednje jeseni pripovedovali kmetje; tu so se vršila zborovanja, včasih pa so tudi kvartali in popivali. Tam so si krajšali dolge zimske noči. Zato so to bajto imenovali zimsko bajto. Bila je — kakor so pravili — opremljena s pohištvom iz Svimulinovega letovišča in je imela celo okna. Toda to ni bilo res — oken tam ni bilo in tudi pohištva je bilo tako malo, da ga ni bilo vredno v misel jemati.

Jazbeci so pač hodili v zapuščeni Svimulinov dvorec, toda že pred njimi so drugi kmetje več kot enkrat prišli na obisk na Svimulinovo pogorišče. Jazbeci so vzeli le še zadnje ostanke: divan, ki so ga prinesli iz podstrešja in pločevino s strehe, s katero so popravljali cevi pri dimnikih. Divan je bil preoblečen z atlasom, ki je kazal obledel škrlatast vzorec; dolgo ga niso mogli zbasati skozi ozka in umazana vrata v bajto. Že se je bil Luka Begunov pripravil, da s svojo žago ukroti divanov plemiški ponos, kar mu pride Fjodor Čigunov na pomoč. Na njegov nasvet so divanu odsekali noge in so ga postavili v zimski koči na tnale.

Stražnica je stala tam, kjer se je travnik kakor klin zarival v gozd, in ker nikogar izmed jazbeccev ni veselilo, da bi se naselil tu v samotni, so stražnico prepustili Nastji.

»Bomo hodili k tebi v vas,« je dejal Juda, potrepljal Nastjo po hrbtu in ji prijateljsko pomežiknil.

Tretjo noč so ljudje prebili še pod milim nebom ob ognju in stražili. Razplel se je razgovor o tem, kako se mesto upira marsikaki veliki stvari. Jazbeci so se ujemali v tem, da je zastoj, butati z glavo ob zid: šele na zadnjo uro izve človek, ali biva najvišja moč, ki giblje vse, kar je, ali pa je vse le senca človekova.

»Neki naravni zakon je! Tega ne more nihče prekršiti!« je dejal bradat kmet iz Opetova,

nagnil glavo nazaj in buljil v neko točko pred seboj.

»Po tem tvojem zakonu vozijo vlaki,« ga je podražil Šibanda, in pri tem mehanično rezljaj z nožičem kos lesa. »Vsak zakon ima svojo posebno znanost.«

»Narava bo premagala znanost,« je rekel Prohor Stafejev. »To bo za nevedne sreča, ampak za učenjake, brrr — še večja sreča...«

»Narava ne bo zmagala znanosti,« je neodločno pripomnil Petka Ad in po strani gledal Šibando.

»Bo jo!...« je dejal Jevgraf Podprjatov in stopil naprej. »Sin ne more nasproti svoji materi doseči ničesar.«

»Vseeno. Tudi mati ne potisne sina nikamor naprej, posebno če se ji obesi na vrat!« se je smehljal Šibanda.

»Kakor je...« je odvrnil Podprjatov.

Vsi so že opazili, da Jevgraf ni brez vzroka vztrajal pri svojih besedah. Sedel je bil na robu tramu in gledal v žerjavico. Bilo je popolnoma tiho, v njihovih srcih je gorel ogenj, ob katerem ljudje obmolknejo. Naenkrat se je Jevgraf Podprjatov tiho zasmel, kakor da se je spomnil na vesel konec neke stvari, ki se je bila slabo začela. Med svoje besede je vpletal šale, da so dobivale poseben, skrit pomen. Pripovedoval je

Zgodbo o norem Kalafatu.

Ded jo je slišal od pradedu in pradedu jo je prebral iz knjige človek, ki je imel še staro vero.

... To je bilo v starih časih, tedaj so imeli ljudje povsod veliko prostora. Tudi zrak je bil čistejši! Okoli in okoli sama polja in ptiči, gozdovi in lisice in po jarkih je tekla studenčnica. Velikanske so bile takrat države in najdaljše življenje ni bilo dovolj dolgo, da bi kdo mogel prepotovati tako državo. Hudi carji so prišli na svet, eden bolj divji ko drugi. Tu je eden izmed njih stopil nekega jutra na svoj stolp in pogledal tja preko gozdov. Lep pogled se je odpiral njegovim očem: oblaki so pluli, gozdi šumeli, reke tekle. A carja se polasti dolgočasje, tedaj zarjove doli s svojega stolpa: »Vse je moje! Reke in gozdovi, močvirja in votline, kmetje in medvedje, zemlja in nebo...« Kmetov to ni bolelo, čeprav je prišel ta glas tudi do njihovih ušes. Saj tudi petelin poje na svoji lestvi, kako bogat je njegov dom, in vendar ga zato pitajo z mravljinčjimi jajci. Pa brez šale! Kot petelin, tako je sedel car, ampak ljudje so tedaj živeli brez pričkanja in prepirov.

Tisti čas se je takemu petelinu rodil sin. Postajal je vedno večji in vedno bolj so mu rasle kocine... Samo s temi kocinami bi bil mož postal lahko slaven. Pa brez šale: še iz oči so mu štrlele kocine. In ko je bil ta sinček star devet let, je stopil h gospodu papanu in rekel: »Ti ne živiš prav, oče! V tvoji državi gre vse navzkriz! Povej mi vendar: Koliko bilk raste na tvojem polju? Koliko dreves stoji v tvojem gozdu? Koliko rib je v rekah, koliko zvezd na nebu? Vsaka travica mora biti preštet! Aha, ti ne veš!« Gospod papa se je popraskal po glavi. »Ampak poglej vendar,« je dejal, »dvajset rodov je živelo tako. Jedli so,

kar jim je prenesel vamp, spali so tako trdno, da jih ni bilo mogoče zbuditi, močno življenje so živeli. »To ni prav,« je odvrnil sin. »Imamo znanost, ki se imenuje geometrija, po nji se moraš ravnati. Vsaki ribi bomo dali številko, tudi vsaki zvezdi in vsaki bilki, bodisi, da je gluha ali da cvete. Zdaj pojdem v gore. Tam se bom učil geometrije...« Pa brez šale: Vzel je svoj kurnik na rame in je romal v gore.

Enajst let je sedel v tem kurniku. Drugi bi bil ta čas Bog ve koliko polja obdelal, on pa se je menil samo za geometrijo. V svojem dvajsetem letu se je sin vrnil k očetu. »Dober dan, papa,« je dejal, »kako je z vašim zdravjem?« Oče se je prestrašil. »Kako si zrasel!« je dejal. Ta je postal res velik junak: včasih je rad šel med nevihto iz hiše, vihtel tik pod oblaki svojo čepico in je tako prepodil oblake. »Torej,« je rekel sin, »sedaj te bom spet pustil, svojo stvar napravim sam. Od danes je moje ime Kalafat. (To se pravi v njihovem jeziku 'Jaz vse znam'.) Zdaj vem, kako bo strmel nad menoj ves svet!« Oče je samo odgovoril: »Le pojte, vi modrijani, mi bedaki vas bomo poslušali!« Tedaj je sin odrinil očeta v stran in se v potu svojega obraza sam spravil na delo. Ribam je pritisnil svoj pečat, ptičem je izdal potne liste, vsako travico je zapisal v knjigo...

In vse okoli in okoli je postalo žalostno. Gozdovi so onemeli, na izsekanih krajih je zrastle samo še slaba trepetljika. Pa brez šale: Vse v naravi je začelo iti navzkriž. Celo medved je postal otožen in je shujšal, kajti ni več vedel, ali je človek ali žival, ker so mu vsilili potni list. Kalafat pa je sklenil, da sezida stolp do neba. »Vendar bi rad videl, kakšen je razgled od tam,« je dejal: »pri tej priliki bom opečatil tudi zvezde.« In od takrat, ko mu je šinila ta misel v glavo, gre z zemeljsko kroglo h koncu.

Pa brez šale. Takrat je prišel Kalafatov čas. Sklical je vse kmete iz svoje države in je šel v vojsko. Sedem daljnih dežel je premagal in dve sta se mu vdali samo na njegovo povelje. Odtod je šel Kalafat k morju in pobral tudi tod ljudi. Vsi ti vojni ujetniki naj bi mu zidali stolp.

Ko se je z vsemi temi ljudmi vračal proti domu, mu je prišel iz gozda star mož nasproti, na glavi je imel klobuk iz lubja in v roki košaro iz ličja. »Ne bodi prevzet,« je dejal starček, »pusti vso svojo vojsko, ne išči si sam nezgod, rajši šivaj škornje!« »Ne,« je dejal Kalafat, »hočem sezidati svoj stolp!« »Tja vodijo tudi še druga pota,« mu je odvrnil starec. »Hočem tja gori zrasti!« je odgovoril Kalafat. »Tudi tako si že dovolj velik. Pravijo, da so se vrabci v tvoji državi napihnil do deset funtov.« »To vendar ni še nič,« se je bahal Kalafat, »pri meni tehta še uš pet funtov!« Starec se je smejal. »Čemu tedaj hočeš rasti, če raste uš s teboj vred? Ti boš velik kot gora in ona kot pol gore! Tedaj te bo samo bolj žrla!« Kalafat se je obrnil od starca — ta ni razumel nič geometrije!

Tedaj se je začelo vse napihovati! Ljudje so se napihnil v svoji moči in divjosti, drevesa v prevzetnosti; noč je postala dvakrat tako dolga kot dan, in Kalafatov stolp je rasel in rasel

vedno više. Že se je vzpenjal skoraj do neba. Dvajset let je zidal Kalafat! Njegovih dvajset let bi bilo za naših dvajset stoletij! Eno celo leto si potreboval, da si prišel okoli. Oblaki so se zadevali ob stolp, da je v potokih tekla voda po zidu navzdol. Nekega dne pride najstarejši zidar h Kalafatu. »Dalje ne moremo zidati,« pravi; »zgoraj zadevamo. In je tudi zelo mokro... Tatje že poskušajo, da bi prvi prišli gor!« In tu je povedal resnico, kajti ko so delali stolp, se je pojavilo v deželi grozovito veliko tatov — na vsako opeko je prišel en tat.

Spomladi pa se je odločil Kalafat, da pojde v nebo. Izbral si je sedem tatov, in sicer najpoštenjših, jih vzel s seboj, šel v stolp, zaprl vse zapahe in ključavnice za seboj, da bi nihče izmed navadnih ljudi ne mogel za njim. Tedaj se je začel Kalafatov vnebohod. To ni bila malenkost!

Pet let je stopal Kalafat kvišku. Pet tatov je že umrlo, niso zdržali v vlagi. Vedno više in više so stopali drugi. Ko je poteklo peto leto, se je tesno nad njimi zasvetilo modro nebo. Kalafat je zbral svoje moči in se je vzel na najvišji vrh. Potem se je ozrl okoli sebe in je začel grozno tuliti. Star vernik je pripovedoval, da noben pes še ni tako tulil, kot je tulil ta car. Vsa geometrija je šla k vragu...

Kajti ko je car stopal po stolpu navzgor, stolp velike Kalafatove teže ni mogel več nositi in se je pogrezal vedno niže v zemljo. Tako ni prišel niti palec više: pri vsaki njegovi stopnji navzgor se je stolp pogreznil za stopnjo v tla. In okoli in okoli so spet šumeli gozdovi in v gozdovih so begale lisice. Polja so vonjivo cvetela in nad polji so letali ptički. Narava je vrgla raz sebe Kalafatove predpise...

Tako se je vse razteklo v nič.

Jevgraf je dokončal svojo povest in se spet smehljal v ogenj.

»Če bi bili poprej zemljo polili z betonom... mogoče bi bilo to Kalafatu pomagalo!« je dejal Tjoška iz Penze.

»Kajpada! Morebiti raste tam še seno... Potem bi ga ne bilo treba voziti s konji, samo doli bi ga morali zmetati!« ga je podražil Semjon.

»Zanimiv starec je bil to...« je menil Stafejev. »Vendar pa je dobro mislil.«

Pantelej Čmrljev nam je zadnjič pravil, da so zvezde brez svetlobe, samo kot steklo... Če je to res?...« se je spomnil stari Barikov.

Pa mu ni nihče odgovoril. Ker je omenil Čmrljeva, je obrnil vse razpoloženje v drugo stran. Vsak je mislil na tega človeka, ki se je za vse takoj vnel in se uklonil vsaki tuji znanosti in je ves prekipel v govorjenju, pa ni bil toliko zmožen, da bi sam kaj pojasnil — Pantelej Čmrljev.

Nenadno je spregovoril Brikin: »Gosjaki so dobili orožje. To bo nekaj!...«

»Odkod veš ti to?« ga je vprašal Semjon in je pomenljivo pomežiknil Šibandi.

»Ker vem!« se je pobahal Brikin in mu je že v tem trenutku postalo žal, da je bil nehoti odkritosrčen.